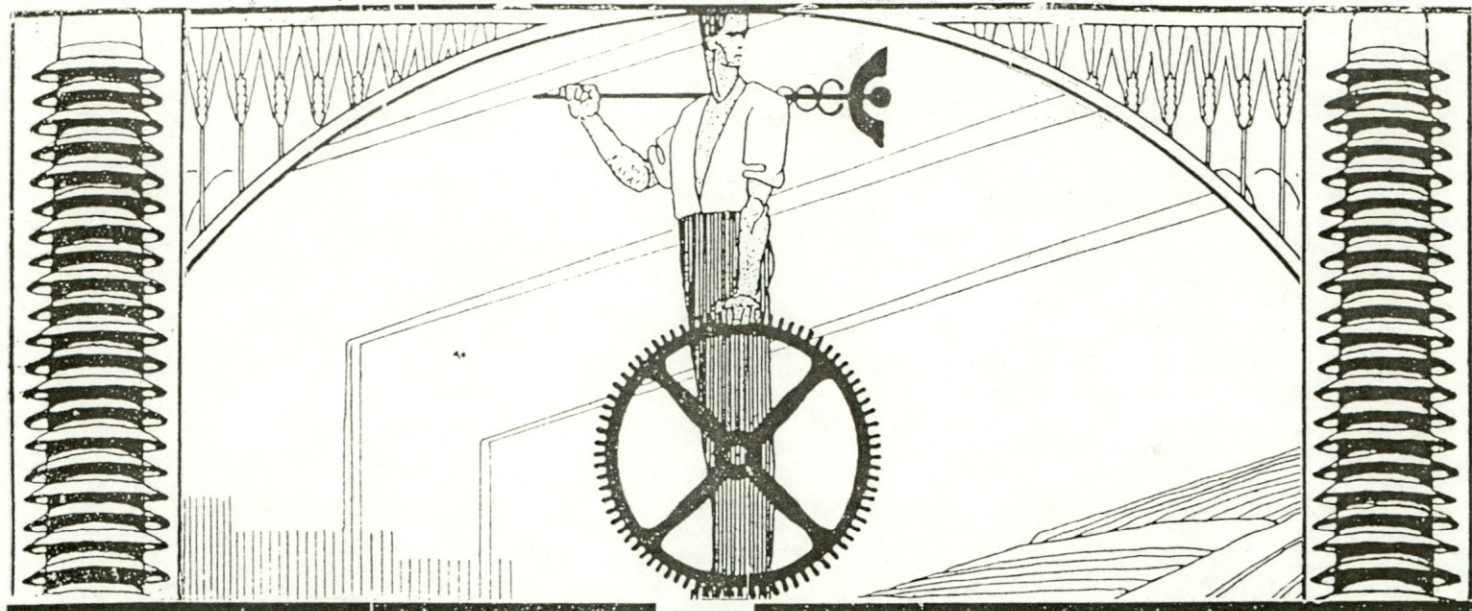

ŠT. 4.

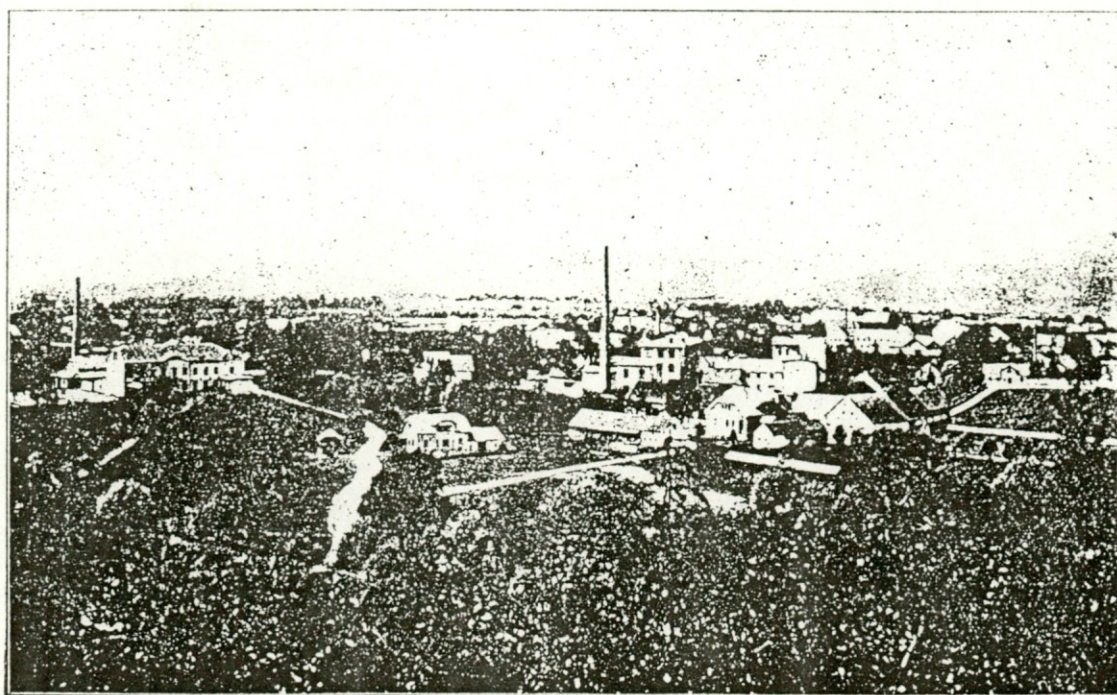
Domžale, dne 6. avgusta 1925.

Brezplačno!

Poštnina plačana
v gotovini.

DOMŽALEC

NEPOLITIČEN LIST V PROSLAVO TRGA DOMŽALE

TRG DOMŽALE

Domžalski dan!

9. avgust je ta dan!

Vse je na delu, da ta slavnostni dan, kar najlepše uspe.

Na predvečer se bo ob bajni razsvetljavi in bakljadi vršilo slovo od dosedanjih domžalskih vasi.

Ganljivo slovo! Tisočteta obsega! Nebroj veselih in žalostnih dogodkov, dobe blaženega miru in strašnih vojska, leta blagostanja pa tudi lakote in pomanjkanja, zdravja, a tudi groznih, kužnih in drugih bolezni!

Zarana zjutraj bo godba z budnico klicala tržane na praznovanje pomenljivega slavlja.

Vsa krajevna društva bodo pri slavlju nastopila! In to brez vsakih strankarskih ozirov, zgolj po starosti, po letih njihove ustanovitve v kraju.

Na prijaznem gričku sredi trga, se bo vse ljudstvo v slovesni službi božji poklonilo svojemu Bogu in nebes Kraljici.

Zahvalilo se bo za dosedanje dobrote, prosilo bo novih.

Potem se bo pred kraljevim kipom vršila slovesna proglasitev trga.

Vasi domžalske s svojo preteklostjo se umaknejo!

Trg Domžale s svojo prihodnostjo nastopi!

Kakšna bo ta prihodnost?

Naj bi ohranila v sebi vse, kar si je preteklost pridobila vzvišenega, osrečevalnega, blažilnega!

Človek sam dela sebi in drugim prihodnost, prebivalci kraja jo delajo svojemu kraju.

Naj bi se razmahnile vse sile kraja k novemu navdušenemu delu za srečo kraja, posameznikov, celote!

V vsem pa naj vlada v novem trgu ljubezen!

Ljubezen v srcih, v družinah, med sosedi, v občini, vsepovsod!

Tista ljubezen, ki človeka navdušuje za vedno večja dela v blagor človeštva!

V najbornejši kočici je sreča, če kraljuje v njej ljubezen, v najsijajnejši palači je tuga in bridkost, če v njej ni ljubezni!

V znamenju odkritosrčne medsebojne ljubezni je procvit trga najlepše zajamčen!

Trgu Domžale — slava!

Iv. Stenovec:

Za napredek obrtnega naraščaja v Domžalah!

Dejstvo je, da se je prebivalstvo v Domžalah zelo pomnožilo zadnja desetletja. Ta pomembni porast je imel za posledico sorazmerno dviganje števila obrtnikov, ki so morali zadoščati nastalim ljudskim potrebam. Gotovo je, da vse obrti niso prišle v poštev enakomerno. Najkrepkeje so se razvile one, katerih izdelke je bilo mogoče čim hitreje spraviti v denar. V tem prvači n. pr. slamnikarstvo. Druge so se razvijale v takem sorazmerju, kakor so jim bili dani pogoji.

Prvotna domača slamnikarska obrt se je povzpela v mogočno proizvajanje v moderno urejenih tvornicah. Druge obrti, ki niso imele za razvoj teh pogojev kot slamnikarska, so ostale v delavnicah. Ene kot druge, tvornice kakor delavnice, zaposlujejo precejšnje število delavcev, pomočnikov in vajencev, ki si iščejo kruha poleg rodne očetove zemlje.

Cela družina, ki živi na tolikšni kmetiji, kot so danes naše kmetije, v sedanjih dneh ne more vedno preživljati vseh članov. Ne morejo biti vsi kmetje in posestniki tam, koder je prostora za enega ali dva, jih živi v mladosti pet ali še več. Eden bo gospodar, drugi bo šel v šolo, če bo denar, tretjega bodo dali kaj drugega učiti — kar ga veseli. —

To je eden najodločilnejših činiteljev, ki vpliva na porast obrtnega stanu ne le pri nas, ampak povsod. Saj je znano, da ima sama Slovenija danes okrog 10.000 obrtnega naraščaja, za katerega je že sedaj v resnih skrbih, kam ž njim.

Borba za kruh žene človeka od zemlje in ga tira mimo poštenega hlapca do marljivega dni-narja, mimo tovarniškega delavca in obrtnega vajenca do vestnega pomočnika, ki si po gotovi dobi in navadno trdi borbi skuša pridobiti samostojno delavnico s hišo vred. Tam se mu morda polagoma le ustali življenje.

Zato tudi zaposlujejo naše tvornice po več sto delavcev in delavk. Njih delavnost se prične v prav rani mladosti. S 15timi leti so že zaposleni kot pravi izvežbani delavci — ne vajenci. Take se smatrajo sami, smatrajo pa jih tudi delodajalci, ki jih za delo točno plačujejo po njihovi sposobnosti. Potrebno ročnost so si pridobili doma — njihov posel jim je v krvi.

Čisto kaj drugega je z obrtnim vajencem. Ročnosti nima, zato se je vadi; in dokler si je ni pridobil toliko, da bi bil izvršeni izdelek res kake vrednosti, tudi nič ne zasluži. Ko doseže ono stopnjo znanja, se počasi bliža koncu učne dobe

in začetku plačila za zasluženno delo. Dokler ne doseže tega, je le vajenec.

In vajencev so imele Domžale že pred vojno. Po končani vojni pa toliko, da so uvidelni možje, ki so nekdanj sami hodili to trnjevo pot, jeli resno misliti na obrtni naraščaj in njegovo bodočnost. Občutili so kvarni vpliv vojne grozote na mladini, ki je dozorevala v najbolj razruvanih časih. Hoteli so jo obvarovati pred zablodami tedanjega mnenja o življenju ter jo napotiti do pravičnega umevanja človeških nalog. Svesti si, da je nevednost najdražja reč na svetu, so hoteli preskrbeti obrtni naraščaj s tem, kar v življenju najbolj potrebne potrebuje. Dati so mu hoteli to, kar ne more zgubiti, ne napraviti, če enkrat ima. Zavedali so se da je bodočemu obrtniku poleg praktičnega znanja, predvsem potrebno primerno teoretično znanje. Ker tega mojster vajencu navadno ne more nuditi, je jasno, da mu ga more dati le šola, ki ima v ta namen izobraženo učiteljstvo. Zato so se vrli Domžalci z vso vnemo zavzeli za ustanovitev obrtne šole. —

Veliko zaslug za obrtno nadaljevalno šolo v Domžalah ima tovarnar g. Franc Cerar iz Stoba. Neumorno je spodbujal in priganjal toliko časa, da se je osnoval pripravljalni odbor. — V tem odboru je bil predsednik g. Franc Cerar kot takratni gerent občine. Člani odbora pa gg. Andrej Slokar, Anton Skok, Josip Adamič in Iv. Štenovec. Delovali so uspešno. Ministrstvo trgovine in industrije, oddelek v Ljubljani, je 30. novembra 1921 št. 7954/21, ustanovitev priznalo. 4. decembra istega leta se je pričel pouk.

Pri prvem vpisovanju se je prijavilo 82 vajencev iz vasi Zgornje Domžale, Spodnje Domžale, Stob, Študa, Depaljasas, Trzin, Vir, Spodnje in Srednje Jarše. Te vasi spadajo pod okoliš obrtne šole, ker so oddaljene manj kot 3 km od šolskega pošlopja v Domžalah.

Število vpisanih je presenetilo še domače obrtnike. Računali so na 40–50 vajencev. Čez teden dni je narastlo število na 101 vajenca. Prišli so še oni, ki so bili mnenja, da njih dolžnosti ne vežejo. Kot povsod je bil tudi tukaj začetek težak. Bili so nekateri, ki so smatrali šolo samo za kraj časa na račun delavnice. A sčasoma so priznali tudi ti, da je šola vajencu resnično potrebna.

Druga težkoča je bila: vzdrževanje šole. Sreča, da je bil šolski odbor sestavljen iz takih mož, ki so pri občinskih sejah vnemo zastopali potrebe, katere so pri šolskih sejah določili za nujne in brezpogojne. Smisel za šolo pa so pokazali obrtniki sami, ko so prvo leto nabrali prostovoljnih prispevkov za eno tretjino vseh izdatkov. Tako je prvo leto prispevala občina 74285 Din k vsem izdatkom, ki jih je bilo 699925 Din. Okroglo torej 10% vseh stroškov.

Pouk se je pričel v pripravljalnem razredu, ker je bilo vsled medvojne osnovne šolske izobrazbe premalo sposobnih vajencev za višji razred. Zato se je poučevala snov pripravljalnega razreda v dveh oddelkih s po 50timi vajenci. Da je bil prostor enega razreda za tako število skoro polovico premajhen, je umevno. V vojnem neredu zrastle mladino navajati na poslušnost, red, točnost in učenje, ni bila nikaka prijetnost. Vendar se je tukajšnje učiteljstvo z vnemo lotilo pouka, ker je

svojo materialno suran radovoljno podredilo skupni dobrini. Uspehi so bili povoljni.

Naslednje leto je bilo treba spopolnjevati in dokupovati učne pripomočke, s katerimi šola ni bila preskrbljena. Izdatki so se povečali za skoro še enkrat. K skupnim stroškom, ki so znašali 12.20320 Din, je prispevala občina 487954 Din. Uspehi so bili boljši, kar je pokazala prva razstava risarskih in pismenih izdelkov koncem leta.

Zadnji dve leti so se stroški večali, ker se je pouk postopoma širil in spopolnjeval vsako leto z naslednjim višjim razredom. Treba je bilo novih, obširnejših in dražjih pripomočkov za dosego namena. Tako so bili s početkom tretjega leta vpeljani pripravljalni razred ter prvi in drugi razred. Stroški so narastli zato na 15.81315 Din. Občina je prispevala 237440 Din.

Za obstoj obrtnih nadaljevalnih šol je bilo to leto nad vse neprijetno. Državno podporo so v začetku leta popolno odpovedali. Občina je bila navezana le na prostovoljne prispevke domačega kraja in na edino zvesto podporo Trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani. Vztrajnosti šolskega odbora in naklonjenosti občinskega odbora, katerega je spodbujal g. Fr. Cerar, se je zahvaliti, da se je pričelo s pomočjo. Kasneje so v hudi denarni stiski prišli na pomoč domači obrtniki. Vprijaznili so igro, katere čisti dohodek v znesku 269375 Din so izplačali šolskemu odboru za kritje stroškov te šole. Nazadnje je tudi država, ki je prvotno odrekla vsako pomoč, nakazala 6750 Din podpore. Poleg teh dohodkov so prispeli še drugi, ki so občino izdatno razbremenili. Očividni napredek je pokazala koncem leta prirejena šolska razstava.

Zadnje leto je imela obrtna šola 16.28635 Din izdatkov. S tem denarjem je vzdrževala učiteljstvo in nabavila nujne potrebščine za pouk. Pomankanje denarja in njegova vrednost se je to leto občutno pokazala tudi na šolskem polju. Prispevki obrtnikov in privatnikov so se napram prejšnjemu letu zmanjšali za petkrat. Tudi državni prispevek je za polovico manjši od lanskega. Stalno podporo so nakazale: Trgovska in obrtniška zbornica v Ljubljani, Hranilnica in posojilnica v Domžalah, Peter Ladstätter in sinovi, tvornica slamnikov v Domžalah in tovarna „Bistra“ v Domžalah. Občinski prispevek se je vsled tega zvišal na 879035 Din. Krijejo ga vse občine v sorazmerju, kakor so pošiljale vajence k pouku. — Zanimivo je, da ima domžalska občina sama 70% vseh vajencev.

Koncem tekočega leta se je domžalska obrtna nadaljevalna šola udeležila razstave obrtnih vajencev v Ljubljani dne 26. aprila t. l. s 106 vajenci. 29 razstavljalcev je razstavilo 33 raznih obrtnih izdelkov. Mojstri, ki so pripustili vajence na razstavo, so prejeli od razstavnega odbora popolno priznanje, vajenci pa lično potrdilo, ker so se razstave udeležili. Šestim vajencem je bila priznana nagrada od komisije za ocenjevanje izdelkov.

Nagrado prve vrste so prejeli:

1. Štebe Andrej, kolar. vaj. pri g. Nemcu Valentinu v Domžalah, za dve varnostni deski pri kočijah.

2. Zarnik Viktor, kolar. vaj. pri g. Cotmanu Ivanu v Domžalah, za lestvico k otroškemu vozičku.

3. Kožar Franc, kovaški vaj. pri g. Kožarju Francu v Domžalah, za otroški voziček.

Ta nagrada je bila sorazmerno namenjena tudi Naratu Jerneju, kolar. vajencu pri g. Veitu Tomu v Domžalah, ker je on voziček izdelal, Kožar pa okoval in Vojski Karolu sedlar. vaj. pri g. Maliju Martinu v Domžalah, ki ga je ličal. Zato so deležni nagrade vsi trije!

Nagrado druge vrste so prejeli:

1. Kralj Ivan, ključ. vaj. pri g. Mušiču Ignaciju v Trzinu, za grelec za krožnike.

2. Vadnov Roman, ključav. vajenec v tvornici „Bistra“ v Domžalah, za rezila za kovčke.

3. Hauptman Anton, kovaški vaj. pri g. Platinšku Francu v Jaršah, za sekiro.

Izdelki vseh, zlasti pa izdelki nagradjenih vajencev, so v ponos njim samim in njihovim mojstrom, v veselje staršem ter v čast šoli in domovini.

Da bo jasno, s kakšnimi dohodki se je šola vzdrževala ter kolikšno število učencev je od početka do danes vživalo pouk, navajamo naslednji

statistični pregled

	V letih				Skupaj
	1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	
Vzdrževalni prispevki države	1136.50	3236.66	6750.—	3000.—	14.123.16
Trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani	1500.—	1500.—	2000.—	2000.—	7.000.—
Dom. indust. s Hraniln. in pos.	1300.—	1625.—	1250.—	1750.—	5.925.—
Dom. obrt in privatnikov	2320.—	791.—	3438.75	746.—	7.295.75
Občinski	742.75	4879.54	2374.40	8790.35	16.787.04
Skupaj	6999.25	12.032.20	15.813.15	16.286.35	51.130.95
Vseh vaj. se je poučevalo	101	119	122	111	453
Koncil leta jih je ostalo iz					Približno sorazm.
Stavb. obrti	21	31	11	14	77
Meh. tehn.	29	23	30	19	101
Umetne	9	8	13	13	43
Kem. tehn.	2	—	—	—	2
Živ. in uživ.	6	5	3	4	18
Oblačilne in tkaninske	16	13	15	19	63
Trgovske	1	2	2	2	7
Druge	—	1	1	1	3

Čeprav je stala obrtna šola občino v svoji dobi 16.787.04 Din, davkoplačevalcem ne sme biti žal za ta denar. Saj je v tem času vživalo pouk 453 vajencev, kar znači toliko, da stane do sedaj občino en vajenec 37.06 Din. Naj jim zato ne odre-kajo pravice do te izobrazbe, ki jo jim nudi ome-njena šola po vsej moči! Saj vemo, da je še ta izobrazba kljub svoji vrednosti tako pičla, da čuti danes že vajenec potrebo po strokovni šoli. Tam bi res veliko več pridobil, kot v obrtni šoli. Ker pa zahteva strokovna šola strokovno izobra-ženih učiteljev in bogatih učnih pripomočkov, tako za prakso kot teorijo, je v primeri z obrtno

šolo mnogo dražja. Za take šole še nimamo za-dostnega števila izobraženih učnih moči, in povsod tudi pogojev ne, da bi jo uvedli, kjer bi jo želeli. Stremeti je treba, da se doseže tudi to. Nič ni nemogoče, kar mora biti. Dokler omenjenega ne dosežemo, pa skrbimo, da si obdržimo in spopol-nimo to, kar imamo.

Iz omenjenega je razvidno, da je s šolstvom za moški obrtni naraščaj v Domžalah precej dobro preskrbljeno. Ne pa tako za ženske. Tudi teh je lepo število, zlasti v slamnikarski in kovinski in-dustriji ter v oblačilnih obrtih. Koristno bi bilo uvesti žensko obrtno šolo, ali če ne te, saj redne, najmanj petmesečne zimske tečaje, koder bi se dekleta teoretično poučevale v tem, kar v vsak-danem življenju neobhodno potrebujejo. Koliko imamo izvrstnih delavcev in delavk — a nič dru-gega. Izurjeni so v svoji stroki tako, da jih povsod iščejo. A povspeti se niso mogli višje, — ne doma, ne drugod. Vprašaj zakaj ne, pa boš zvedel. Da je to istina, kaže dandanašnji naval mladine v mestne šole. Kdor le more skrb, da nudi svojim otrokom toliko šolske izobrazbe, kolikor zmore. Borba za vsakdanji kruh to zahteva. In kdor v tej borbi podleže, si zlepa ne opomore.

Dobro je, če se zavedamo, kako važnega pomena za Domžalce je skrb za ženski obrtni na-raščaj. Gotovo se bodo za napredek vneti tržani z isto vnemo zavzeli za obrtno izobrazbo deklet, kot so se zavzeli za izobrazbo vajencev.

Ravbarji na Krumperku pri Domžalah. Odlo-mek narodne pesmi, ki opeva junaštvo Ravbarjev v bitki pri Sisku, je naveden v št. 2 našega lista. Ornenjeni del še nanaša na Ljubljano, z namenom, zainteresirati jo za poset v Domžale dne 9. avgusta. Pesem je precej šaljiva, včasih hudomušna in malo bahava, kar narodnemu pevcu ni štet v zlo. Saj je bil gotovo blizu Krumperka doma. — Zanimivo je, kdo so bili ti Ravbarji. Kot pove zgodovina iz-hajajo od tiste rodovine na Koroškem, ki je imela pravico ropati (ravbati) med tem, ko so vmeščali novega vojvodo. To navado je menda že slovenski vojvoda Ingo uvedel okoli l. 800 po Kr. Od tod so se Ravbarji naselili tudi na graščino Krumperk po l. 1433. Njihov sloves je šel daleč okoli, kajti bili so junaški in izborni vojskovodje, ki so razpo-lagali z zelo številno težko konjenico. Glavar te konjenice je bil Adam Ravbar, katerega opeva pesem. — Leta 1593 so Turki oblegali trdnjavo Sisek, ki leži ob izlivu Kolpe v Savo. Trdnjava se je komaj upirala, ko je pridrl plemenitaš Andrej Turjaški s svojo vojsko, v kateri je bil po-glavar konjenice Adam Ravbar, ki je vodil tedaj okrog 200 kranjskih arkebuzirjev (strelcev), 100 ko-roških konjenikov ter 400 štajerskih konjenikov in pešcev. Vse te vojske, ki je šla na pomoč, ni-bilo 4000 mož. Turka so prijeli od treh strani. Kljub velikanski premoči — Turkov je bilo okrog 30.000 mož — je nastala taka zmeda, da je ogromna množina turške vojske utočila. Menda je ostalo le nekaj nad 300 sovražnikov še pri življenju. Ravbar-jeva vojska se je tako ljuto borila, da je bila za svoje zasluge še posebno pohvaljena. Turki so bili pri Sisku popolnoma premagani. — Ravbarji pa so od tega časa sloveli med Slovenci še bolj. Tudi nekdanji ljubljanski škof Krištof Ravbar je bil iz te slovite rodbine.

Prof. dr. Val. Rožič:

Pšenična kita – soustanoviteljica trga Domžale.

(Moji najlepši mladostni spomini na Domžale.)

Pesnik Sorškega polja, Cvetko Golar je zapel pesem: „Mati zemlja“. V tej prelepi pesmi poje med drugim:

Zemlja, tvoja rodna prsa,
bodo voli razorali,
in s pšeničnimi semeni,
kmetje stari posejali — — —

Kmalu solnce pozlati te,
zemlja moja, draga mati,
z živim klasjem te ogrne,
rož v naročje bujno dá ti.

Vsiplje zrnje se iz klasja
v kašče in pod mlinski kamen —
kmalu hostija bo bela,
kar je zorel solčni plamen.

In zamesim bele hlebe
in poiščem sestre, brate:
Dragi, sveti kruh sprejmite
dar od matere je zlate!

Tako poje pesnik Cvetko Golar o zlati materi zemlji, ki nam rodi rumeno, zlato pšenico, a ta nam daje sveti kruh. — Jaz pa hočem ob tej zgodovinski, slovesni priliki nabrati šopek zlatih otroških spominov o zlati in srebrnobeli pšenični slami, o rumeni, beli in pisani pšenični kiti, ki je pravzaprav v resnici stvariteljica in ustanoviteljica novega trga Domžale. Kako to, boste takoj čuli iz moje mladostne, otroške duše.

„Ko sem še jaz mali bil,
tedaj je lušno blo,
pšenično slamo sem namakal,
pletel sem belo kitico — — —“

Minilo je od te zlate, nedolžne otroške dobe že čez 40 let. Bil sem mali deček, ko sem tekal okrog hiše pri Sveti Trojici v belih prtenih hlačicah iz domačega belega platna. Najbolj smo se otroci veselili zime, kajti to je bila zlata doba pravljic, pripovedk, basni, stori, ugank, petja in smeha v dolgih zimskih večerih. Pletli smo kite in sedeli poleg gorko zakurjene peči. Hodili smo tiste čase od hiše do hiše — po dnevi in ponoči v vas — kite plest. Zbralo se nas je včasih skupaj do 40, starih in mladih, otrok, fantov in deklet.

Slama za kite se izbere takoj po žetvi iz najlepših pšeničnih snopov ter se povije v bohotne šope z zlatim klasjem vred. Ti zlati šopi se posuše ali na solncu, ali tudi v hiši radi nevarnosti dežja, da ostane slama lepa, čista, bela, ne pa mrogasta, rjava ali pikasta.

Ko so pšenični šopi suhi, se klasje lepo poreže, spodnja stebila se odsekajo in tako obrezana in obsekana slama se poveže v slamnate butare, ki se pri nas shranijo na „dilah“, to je na suhem prostoru nad „hišo“ (izbna soba).

Pride mrzla starka zima. Burja zapiska okol hišnih oglov, sneg naletava, kmet orač se umakne v hišo. Peč, zbirališče družine in čuvarica svetega družinskega ognja, se zakuri z velikim štorom —

panjem — badnjakom. Slamne butare se prineso izpod strehe — raz deske, se denejo za peč, da se posuše. Ko so suhe, se slama trebi, na to se slama zopet izbira v več vrst; v grdo, lepo, fino, debelo in tanjko, belo in rumeno. — Drugi že komaj čakajo, da skolenčkano in izbrano slamo namočijo, da se vsedejo za mizo na klop, stol ali na klop ob peči, da začno „kite plesti“.

To vam je življenje pri pletenju kit in šivanju slamnikov. Vse vre, kot v čebelnem panju. Otroci pleto (in se uče plesti) kite iz slabe slame in vlečejo izpod sebe „fičfač“. Dekleta in fantje pleto kito iz finejše slame, starejši, očetje in matere, strici in tete pleto bolj debelo slamo oziroma široke kite. Pletli smo v pet, sedem, devet ali tudi 11 slam. Pletli smo tudi pisane kite, t. j. iz belo, črno, rdeče ali zeleno pobarvane slame. Pletli smo tudi „štrike“ s cofki, ki so se rabili za trake okrog otroških slamnikov, in zobčasti sik-sak. —

Kite so bile dolge 48 komolcev ali 24 m. — Otroci smo dobili pred 40 leti za tak fič-fač dva do tri krajcarje, za prav lep fičfač tudi štiri krajcarje ali star „firar“. — To je bil za otroka že izredno velik zaslužek. Dekleta, fantje, žene so dobili za svoje „ta lepe“, fine kite po „zeksarji“, pa tudi po 12 do 18 krajcarjev. Belo „cvancgarco“, se je dobilo za prav fino, belo kito. —

Na videz je bilo pletenje kit suhoparno, dolgočasno, enakomerno delo. Toda zelo se motiš, ako misliš, da je bilo to zimsko delo brez čara poezije, brez duševnega življenja in poleta.

„Pri kitah“ je bilo najlepše, bajno, romantično življenje. Pri tem lahkem delu, ki teče vedno monotonno-enako, ko ga enkrat človek zna, je bila baš najlepša prilika za pripovedovanje stori, basni, pripovedk, pravljic, povesti, domačih in tujih dogodkov, za različne uganke, šaljivke, satire, zabavljice. Ravno pri pletenju kit so se popevale najlepše nove narodne pesmi, prenašale od vasi do vasi, s kraja v kraj. Pele so se pobožne Marijine pesmi, pa tudi narodne fantovske popevke. Ob pletenju kit pa se je prebralo mnogo Mohorjevih knjiž. Sam sem bral dve celi zimi „naprej“ razne povesti, zgodovino. Ob kitah, fičfačih, siksakih in „štirikih s cofki“ se je snovala mlada ljubezen, sklepele zakonske vezi, pa tudi spletkarilo, opravljal se je vmes. Tu ob pletenju novih kit so se snovali celi romani in vaške povesti. Pa tudi skrb in žalost se je pletla okrog novo pletenih kit. Koliko zapuščenih, samotnih deklet je snovalo in pletlo svoje misli, vzore okrog svoje kite, koliko solz je posušila marsikatera nova kita. Vse se je družilo pri tem delu: veselje in žalost, ljubezen in sovraštvo. Bolnik, nezmožen za težko delo, je v objemu kite lažje prenašal svojo boleost, samoto, zapuščenost in tučo.

Boste rekli kaj pa ima kita — ali pletenje z Domžalami opraviti.

O, da, mnogo, vse je naredila kita za Domžale.

Kajti: vse kite slabe in dobre, fine in napol fine fičfač, siksak, petač, široke in ozke, tanke in debele, bele in pisane — vse, prav vse, smo prodali kitarjem — ki so prišli največ iz Domžal, Stoba, Štude, Depaljevsi, Ihana kupovat kite za slamnikarske tovarne v Domžalah, ki so bile že močno razvite. In to prav po ceni. Kljub nizki ceni ni bilo večjega veselja v vasi, v hiši, kakor tedaj, ko je prišel kitar z bogato napolnjeno možnjo naokoli. Komaj se je videl iz samih kit, tako je bil obložen ž njimi krož celega života. Kako smo otroci občudovali njegovo bogastvo, ko je samozavestno odmotal debelo usnjeno možnjo, kjer so se poleg kitarjev in firarjev svetlili tudi zeksarji, cvangarce in srebrni goldinarji. Poleg belih zeksarjev pa nam je prinesel polno zanimivih novic, ki so se širile po svetu, a mi nismo vedeli zanje. Spominjam se še kitarjev iz Domžal, Štude in Ihana, posebno Kačarja iz Ihana, Ceneta iz Domžal in šenklaškega mežnarja nad Ihanom.

Šivali pa so pri nas tudi slamnike na model. Šivali so jih z rokami. Pri nas, pri Gmajnarju, pri Škofu, pri Pipanu, Andrejaževcu in Grofu se je mnogo, zelo mnogo slamnikov našilo. Nosili so jih v velikih koših v Domžale. Nosilec s takim košem, polnim slamnikov, je bil kakor kaka kupola. Vse to je šlo v Domžale, iz vseh vasi, iz cele okolice brdskega okraja.

In da ne pozabim na glavno: Pri pletenju kit ob zimskih večerih in dneh se ni toliko govorilo in razpravljalo o nobeni stvari, kakor o bogatih Domžalcih, fabrikantih Tirolcih, ki imajo krasne

tovarne, delavnice, o slavni domžalski gospodi, ki se v krasnih kočijah vozi po belih cestah. Takrat namreč še ni bilo slovitega Kamniškega brzovlaka „fikfik“. Za vsakega bogatega Domžalca, Tirolca smo natanko vedeli, kako streho ima njegova hiša, kaka je njena zunanost, koliko tisočev ali milijonov ima. Zavedali smo se pa tudi, da smo mi, ki smo na roke pletli kite za Domžale, s svojimi žulji in rokami v potu svojega obraza krepko pomagali zidati prve, lepe slamnikarske tovarne v Domžalah. Mirno trdim: Domžale je sezidala in jih napravila tako lepe kakor so, vsa bližnja kitarska in slamnikarska okolica s svojimi pridnimi, energičnimi, nesebičnimi prebivalci. Domžale so nastale kot posledica, ostanek čistega dobička iz kit in slamnikov pšenične slame s cele okolice.

Trg Domžale so produkt, plod in sad nad 60 letnega truda in dela, so vsota skupne vztrajnosti in pametnega ekonomičnega gospodarstva v skupnem vzajemnem delovanju.

Ustanoviteljica Domžal takih kot so dandanes, je domžalska kita. Domžalski slamnik, ki je že davno zaslovel po celem kulturnem svetu, je izdelek domžalske kite, katere pšenična slama, je zrastle v neposredni domžalski okolici.

Zato ponosen vsklikam s pesnikom gorenjskega polja: Naj

kmalu solnce pozlati te,
zemlja moja, draga mati,
z živim klasjem te ogrne.
rož v naročje bujno da ti. —

Inž. Osana:

Brezžična postaja v Domžalah.

Vsled hitrega razvoja brezžične telegrafije je jugoslovanska telegrafska uprava kmalu po ujedinenju izdala projekt, da bi vsa naša glavna mesta dobila poleg žičnih brzojavnih vezi tudi brezžične in to za promet v državi in za promet z inozemstvom, to zadnje pa zaradi tega, ker v inozemskem brezžičnem prometu odpade plačevanje internacionalnih taks za tranzitne države in je s tem inozemski promet bolj aktiven.

Tako bi imela tudi Ljubljana dobiti brezžično telegrafsko postajo. Prišla je kmalu doba, ko je Nemčija morala naši državi dobaviti na račun vojne odškodnine vsakovrstnega blaga. Pri tej priliki je bila naročena tudi brezžična telegrafska postaja za Ljubljano.

Po današnjem stanju brezžične tehnike se postavljajo srednje in večje postaje nekoliko oddaljene od brzojavne centrale in to zaradi takozvanega dupleks-prometa (to se pravi oddaja in prejem se istočasno vršita). Če bi bila prejemna postaja postavljena v Ljubljani, mora oddajna postaja biti postavljena nekoliko oddaljena od te, drugače moti oddaja prejem. Oddaja in prejem se vrši faktično v sami glavni brzojavni centrali. Brezžični stroji in aparati so pa oddaljeni od te centrale postavljeni in žično s centralo vezani. Prejem in oddaja se po teh žicah električno preneso na brezžične naprave.

Na račun vojne odškodnine je bilo nekoliko brezžičnih postaj naročenih in sicer nekaj pri tvrdki Lorenz, nekaj pa pri tvrdki Telefunken v Berlinu.

Strokovnjaki tovarne Lorenz so kmalu hoteli izdelati postajo in jo prilagoditi tukajšnjim razmeram. Direktor Scheller je v spomladi leta 1923 iskal primeren teren v bližini Ljubljane; najprej na Ljubljanskem barju, pozneje v okolici Trzina in se je po zaslugi domžalskega župana g. Skoka posrečilo dobiti kmalu primeren prostor pri Domžalah. Popravila se je tudi pot k temu zemljišču, ki je bil kupljen po drž. brzojavni upravi.

Vsled nekoliko nesporazuma in ker je nemška vlada naenkrat odpovedala dobave odškodninskega materiala, se je zadeva zavlekla.

Tvrdka Telefunken je silila, da postavi svoje izdelke v našo zemljo i. t. d. Prišlo je do aranžmana, tako, da bo tvrdka Telefunken postavila v Domžalah brezžično oddajno postajo. Pri tem bodo potrebne glede zemljišča neke izpremembe, ker je antenska naprava Telefunken nekoliko bolj obsežna in ima tri stolpe.

Zastopnik tvrdke Telefunken si je ogledal junija meseca t. l. zemljišče v Domžalah, ter našel lego zemljišča jako ugodno za oddajno postajo in izjavil, da se njegova tvrdka sedaj intenzivno bavi s projektom te postaje in da bo bržkone že koncem tega leta antenska naprava poslana iz Nem-

čije v Domžale, ker se dobave na račun vojne odškodnine nadaljujejo.

Pričakovati je torej, da se bo ta plan brezžične postaje vendar kmalu uresničil, in da bo trg Domžale paradiral v imeniku svetovnih brezžičnih postaj.

Projektirana postaja bo izgrajena po sistemu elektronskih cevi. Pri telegrafiji bo oddajala 10 ki-

lovat v anteno in bo s tem zajamčen brezhiben promet z celo Evropo. Poleg tega se bo od te postaje tudi lahko telefoniralo.

Za takozvani Broaddasling, torej za zabavo pa ne bo primerna, pač pa je ta postaja podlaga za nadaljni razvoj tudi te vrste brezžične telefonije, ki je v zadnjem času postala tako aktualna, tako, bodo Domžale središče vsega brezžičnega prometa.

Razno..

Vsem tržanom! V nedeljo, 9. avgusta proslavlja naša občina enega najvažnejših dni v zgodovini svojega razvoja — to je: imenovanje v trg. — Dolžnost nas vseh je, da se polnoštevilno udeležimo proslave in pokažemo gostom in sebi, da se zavedamo pomenljivega dogodka. Z obiskom pri sprevedu in z okrašenjem svojih hiš sprčajmo, da znamo ceniti uspehe naših dedov, ki so nam v priprosti domači obrti zasnovali življenje tako, da živimo danes v ugledni industriji. Zato na plan, domžalski tržani!

Spreved skozi Domžale na dan 9. avgusta bo zelo pester. Nastopijo vsa domača društva. Celo gasilci nastopijo samo od domačih dveh društev. Red je določen. Posamezna društva se zbirajo na onem kraju, kjer so si ga v to določila. Točno naj pazijo na pravočasen prihod in vrejevanje, da bo sprejem gostov res zadovoljiv. Ob 8. uri naj bodo društva na mestu.

Svatba v sprevedu se bo peljala to nedeljo skozi Domžale. Svatje bodo nastopali v strogo onem redu, kot je veljal ob takih prilikah. Zato se bodo do proglasitve vozili kot k poroki, po proglasitvi pa se bo ženin Trg Domžale peljal skupaj z nevesto Vasjo Študo, ostali svatje pa kot je običaj za povratek od poroke.

Tržni dan v Domžalah bo v nedeljo dne 9. avgusta. Ogromen voz, ki se bo med sprevedom pomikal za pestrimi narodnimi nošami, bo obložen z najraznovrstnejšim blagom. Branjevke bodo prodajale maslo, mleko, krompir, salato, fižol, pišeta, kure, jajca, kapune itd. Videl boš tržni dan, kot si ga moreš le želeli.

Delo na veseličnem prostoru je v polnem teku. Pridno postavljajo lope, paviljone, vozijo mlaje ter krase prostor. Dekoracijski odsek je eden najštevilnejših. Ing. R. Wilmann je s tem odsekom izdelal načrt, po katerem se vrši vse delo; videti je, da bo prostor izredno leporejen.

Radio koncert na veseličnem prostoru obeta, da bo nad vse zanimiv. Postavitev antene je namenjena za v Sokolski dom, ki je v neposredni bližini veselišča. Vstopnine h koncertu ne bo. Dobro pa je, da je vsak posetnik koncerta pripravljen na odkup gotovega števila listkov za olepšavo trga Domžale. Koncert se bo najbrže vršil v prostorih Sokolskega doma.

Križanka. Počitni, kateri križanko pravilno reši in ga določi žreb, dobi na veseličnem prostoru na dan proslave, primerno nagrado.

Srečolov ima že do sedaj več sto krasnih dobitkov. Pohvalno moramo omeniti, da radevoljno prispevajo k tej zbirki občani sosednih občin, čeprav jih ta odsek ne nadleguje.

Kavarna bo nad vse skrbno pripravljena. Brhke Domžalke bodo skrbele za najlepši red. Vodstvo tega paviljona je v priznanih izvežbanih rokah.

Jedača in pijača bo prvovrstna. Istotako je poskrbljeno za prvovrstne slaščice, torte in pecivo. Za pivo skrbe naši gostilničarje, vino pa dobavita veletrgovca z vinom Anton Müller st. in Anton Müller ml. Imena obeh jamčijo za dobro kakovost.

Strelnski odsek, kateremu načeljuje navdušeni strelec Josip Jezernik iz Stoba, je pripravil ogromne množine smodnika, topičev in drugih potreb. Na predvečer bodo topiči pošiljali zadnje pozdrave vaščanom. Drugo jutro pa jih bodo zarana budili k praznovanju in proslavi ter povišanju njihovega rodnega kraja v trg.

Propagandni odsek izdaja „Domžalca“ in skrbi, da bo 9. avgusta čim več ljudstva v Domžalah. Lepaki in vabila za proslavo so razposlani. Obvestila v dnevnem časopisju slede.

Posebni vlak bo vozil iz Ljubljane v Domžale dne 9. avg. Odhod iz Ljubljane ob pol 3. uri, odhod iz Domžal okrog polnoči. Glede polovične vožnje je ukrenjeno vse potrebno. Zato je upati, da bo rešitev ministrstva šaobračaja ugodna.

Glavna blagajna je v rokah mož s popolnim zaupanjem. Ta četvorica je: Ivan Kuralt, Ivan Ladstätter, Franc Habjan, Stob 27, Josip Kuralt. Predsednik poslovnega zbora in vseh odsekov je župan Anton Skok.

»Sava«, kolesarsko in motociklistično društvo v Ljubljani vabi gg. člane in članice, da se udeležijo v nedeljo, dne 9. avgusta izleta v Domžale k proslavi — Zbirališče popoldne ob pol 2. uri na Sv. Jakoba trgu.

Življenje v Domžalah je postalo zadnje čase zelo živahno. Na vseh koncih in krajih se pripravlja ljudstvo z največjo naglico. Nihče ne mara, da bi v čem zaostal za svojim sosedom. Hiše obrtnikov dobivajo nove napise. Gospodinje čistijo in lepšajo okrog poslopij. Tudi državna cesta je dobila ob straneh drugačno obliko. Stobljani so že postavili nekaj mlajev. Od vseh strani dovažajo tenke smreke s košatimi vrhovi, katere bodo obelili za mlaje. Povsod je na delu polno marljivih rok, da pripravijo in uredijo potrebno za čimdstojnejši sprejem došlih gostov.

Današnji številki prilažamo poseben oglas tvrdke „Novitas“, ki se peča s prometom pisarniških, reklamnih, elektrotehniških, galanterijskih in drugih novosti. Tvrdka ima svoj sedež v St. Vidu nad Ljubljano. Cenjenemu občinstvu jo toplo priporočamo.